MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MIGRAČNÝ ÚRAD MV SR
Odbor dokumentaristiky a zahraničnej spolupráce

GHANA

Zdravotná starostlivosť

Marec 2021

Klauzula o výhrade k zdrojom a informáciám

Táto správa bola spracovaná v súlade s Usmernením riaditeľa migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (MV SR), ktorým sa upravuje postup pri spracovaní informácií o krajine pôvodu žiadateľov o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany na území Slovenskej republiky a vzájomná spolupráca medzi odbormi z decembra 2018.

V správe boli použité starostlivo vybrané zdroje v súčasnosti dostupné odboru dokumentaristiky a zahraničnej spolupráce (ODZS). Informácie o každom použitom zdroji sú v správe uvedené formou odkazu v poznámke pod čiarou. Informácie o krajine pôvodu obsiahnuté v tejto správe boli preskúmané, vyhodnotené a analyzované s maximálnou starostlivosťou v rámci obmedzeného časového rámca. Informácie o krajine pôvodu pochádzajú zo zdrojov v jazykoch, v ktorých ich je možné vyhľadať, zohľadňujúc jazykové znalosti zamestnancov ODZS. Informácie o krajine pôvodu v správe však nemožno považovať za vyčerpávajúce ani definitívne pre posúdenie konkrétnej žiadosti o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany. Ak konkrétna udalosť, osoba alebo organizácia nie je uvedená v správe, neznamená to, že sa udalosť neuskutočnila alebo že osoba alebo organizácia neexistuje.

Termín "utečenec", "riziko" a podobná terminológia sa používajú ako generická terminológia a nie v právnom zmysle, ako sa uplatňuje v acquis EÚ o azyle, Dohovore o utečencoch z roku 1951 a Protokole z roku 1967 o právnom postavení utečencov.

Informácie uvedené v správe neodrážajú názor migračného úradu MV SR, ani akékoľvek politické stanovisko.

Klauzula o výhrade k použitiu správy

Táto správa je určená len na vymedzené účely v rámci vecnej pôsobnosti zadávateľa.

Zdroje informácií o krajine pôvodu použité v tejto správe môžu byť citované, nie však správa samotná.

Správu nemožno bez predchádzajúceho súhlasu migračného úradu MV SR šíriť alebo rozmnožovať (čiastočne ani úplne).

OBSAH

Úvod 3

1.1. Verejné zdravotné zariadenia 4

1.1.1 Primárna zdravotná starostlivosť 4

1.1.2 Sekundárna zdravotná starostlivosť 5

1.1.3 Terciárna zdravotná starostlivosť 5

1.2. Národný systém zdravotného poistenia (NHIS) 6

1.3 Súkromné zdravotné zariadenia 7

1.4 Súkromné zdravotné poistenie 7

1.5 Lekárne a lieky 7

1.5 Problémy zdravotnej starostlivosti v Ghane 8

Úvod

Ghanská republika (Ghana) je ústavnou demokraciou so silným prezidentským úradom a jednokomorovým 275-členným parlamentom.[1]

Posledné parlamentné a prezidentské voľby sa konali 7. decembra 2020. Volebná komisia vyhlásila za víťaza prezidentských volieb úradujúceho predsedu vládnucej Novej vlasteneckej strany Nana Addo Dankwa Akufo-Addo.[2]

Ghana je administratívne rozdelená do 16 regiónov.[3]

Ghana je členom regionálnej politickej a hospodárskej únie pätnástich krajín nachádzajúcich sa v západnej Afrike s názvom Hospodárske spoločenstvo západoafrických štátov (ECOWAS).

´Zdravotné systémy v regióne ECOWAS čelia významným výzvam v oblasti ľudských, finančných, infraštruktúrnych a zdravotníckych zdrojov, ktoré v mnohých prípadoch vedú k neprimeranému poskytovaniu zdravotníckych služieb. Bremeno chorôb v regióne ECOWAS spočíva v pretrvávajúcich prenosných chorobách vrátane zanedbávaných tropických chorôb; rastúcej prevalencii neprenosných chorôb; ako aj v podvýžive´. [4]

´Úmrtnosť a chorobnosť spojená s prenosnými a neprenosnými chorobami je v členských štátoch ECOWAS vysoká. Duševné choroby a poruchy zraku sa tiež považujú za hlavné problémy verejného zdravia. Tento región má tiež vysokú úmrtnosť matiek a detí´.[5]

Napriek vyššie uvedeným skutočnostiam, je systém zdravotnej starostlivosti v Ghane považovaný za jeden z najvyspelejších systémov zdravotnej starostlivosti v Afrike vďaka systému verejného poistenia známemu ako Národný systém zdravotného poistenia (NHIS). [6]

Hoci územná dostupnosť lekárov, ošetrovateľov a pôrodných asistentov nedosahuje odporúčanú minimálnu hranicu stanovenú Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO), Ghana dosahuje v tomto ukazovateli uspokojivé výsledky v porovnaní s väčšinou afrických krajín. [7]

---

[1] Ministerstvo zahraničných vecí USA (MZV USA), *Národná správa o stave ľudských práv v Ghane 2019*, 11. marec 2020, https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/ghana/, navštívené 30. novembra 2020, pracovný preklad z anglického jazyka (AJ)

[2] Bezpečnostná rada OSN, *Správa generálneho tajomníka o činnosti Úradu OSN pre západnú Afriku a Sahel [S / 2020/1293]*, 24. december 2020, https://undocs.org/en/S/2020/1293, navštívené 2. februára 2021, pracovný preklad z AJ

[3] CIA World Factbook, *Ghana*, naposledy aktualizované 5. februára 2021, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ

[4] Ministerstvo zahraničných vecí a obchodu/austrálska vláda (DFAT), *Tématická správa – Ekonomické spoločenstvo západoafrických štátov (ECOWAS)*, 3. december 2020, https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/dfat-thematic-report-ecowas-3-december-2020.pdf, navštívené 2. februára 2021, pracovný preklad z AJ

[5] Tamtiež.

[6] Pacific Prime, *Zdravotné poistenie v Ghane*, https://www.pacificprime.com/country/africa/health-insurance-in-ghana/, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ

[7] Cornell Policy Review (CPR), *Lepšia starostlivosť, lepšie zdravie: Optimalizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti v Ghane*, 25. január 2019, http://www.cornellpolicyreview.com/healthcare-in-ghana/, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ

Správa Ghanskej zdravotníckej služby (GHS), autonómnej výkonnej agentúry zodpovednej za implementáciu národných politík vydaných ministrom zdravotníctva[8], z roku 2017 uviedla, že v roku 2016 bolo v Ghane 1003 kliník, 404 nemocníc, 855 zdravotných stredísk a 3 psychiatrické nemocnice. V roku 2016 bolo registrovaných 3 365 lekárov, 14 791 komunitných zdravotných sestier, 7 662 pôrodných asistentiek, 619 farmaceutov a 13 231 všeobecných zdravotných sestier. [9]

Výdavky štátu na zdravotnú starostlivosť predstavujú približne 6,2% HDP, čo je pod priemerom v tejto oblasti Afriky. [10]

Napriek nižším výdavkom štátu na zdravotnú starostlivosť, GHS od apríla 2019 investuje do inovácií a technológií. Zaviedli napr. drony pre pohotovostnú starostlivosť a medicínske dodávky.[11]

1.1. Verejné zdravotné zariadenia

Verejná zdravotná starostlivosť je decentralizovaná pozdĺž administratívnej štruktúry krajiny. [12]

Organizácia systému verejnej zdravotnej starostlivosti je založená na štyroch oblastiach: prevencia, vzdelávanie, propagácia a klinická starostlivosť. Služby zdravotnej starostlivosti sa poskytujú na primárnej, sekundárnej a terciárnej úrovni. [13]

1.1.1 Primárna zdravotná starostlivosť

Primárnu zdravotnú starostlivosť zabezpečujú Služby komunitného plánovania zdravia (CHPS), kliniky, zdravotné strediská a okresné nemocnice. [14]

Asi **3 000 CHPS** poskytuje najzákladnejšiu primárnu starostlivosť vo štvrtiach, s osobitným dôrazom na zraniteľné skupiny. Mnoho CHPS sa nachádza v odľahlých vidieckych oblastiach. Na tejto úrovni sú zdravotnícki pracovníci školení a vybavení na očkovanie, poskytovanie základnej starostlivosti o matku a dieťa, kontrolu krvného tlaku pri hypertenzii, predpisovanie základných liekov a poskytovanie informácií o prevencii neprenosných chorôb alebo bežných chorôb, ako je malária. CHPS v prípade potreby odkazuje pacientov na ďalšiu úroveň starostlivosti, ktorou sú zdravotné strediská a okresné nemocnice.[15]

[8] GHS (Ghanská zdravotnícka služba), *Úvod*, bez dátumu, https://www.ghanahealthservice.org/ghs-category.php?cid=2, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[9] GHS, *Sektor zdravotníctva v Ghane - fakty a čísla*, 2017, https://www.ghanahealthservice.org/downloads/FACTS+FIGURES_2017.pdf, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ
[10] MedCOI - Belgian Desk on Accessibility (BDA), *Zisťovacia misia (FFM) Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 1. februára 2021 v databáze MedCOI s autorizovaným prístupom, pracovný preklad z AJ
[11] Tamtiež.
[12] BMC Health Services Research, *Dostupnosť HIV služieb počas nepretržitého testovania, starostlivosti a liečby HIV v Ghane*, 26. september 2018, https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-018-3485-z, navštívené 1.februára 2021
[13] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 1. februára 2021 v databáze MedCOI s autorizovaným prístupom, pracovný preklad z AJ
[14] Tamtiež.
[15] Tamtiež.

Na úrovni podokresu je v Ghane celkovo **6 000 zdravotných stredísk (HC)**, teda približne 7 až 10 v jednom okrese. Zdravotné strediská môžu liečiť infekčné choroby ako malária a malomocenstvo, vykonávať menšie chirurgické zákroky a zvládať najrôznejšie druhy detskej starostlivosti. Na pomoc pri nekomplikovaných pôrodoch sú prítomné pôrodné asistentky. Každé centrum má tiež psychiatrického poradcu, lekáreň a menšie laboratórium na základné testy. Zdravotné sestry a asistenti lekárov s povolením operovať môžu ošetrovať nekomplikované prípady a vykonávať následné kontroly. Zdravotné strediská tiež zamestnávajú verejné zdravotné sestry, ktoré navštevujú domácnosti. [16]

Všetky CHPS a HC sú napojené na **okresné nemocnice**, do ktorých sú pacienti odkazovaní. Tieto nemocnice prevádzkuje GHS v spolupráci so Združením kresťanského zdravia v Ghane (CHAG), ktoré má svoje vlastné misijné nemocnice a môže vyplniť medzery tam, kde nie sú vládne zariadenia [CHAG má v starostlivosti 345 zariadení, z toho 95 nemocníc, 168 kliník a zvyšok sú zdravotné strediská a CHPS]. V okresných nemocniciach sa často nachádzajú pôrodnice a nekomplikované operácie väčšinou robí vyškolený všeobecný lekár.[17]

1.1.2 Sekundárna zdravotná starostlivosť

Sekundárna zdravotná starostlivosť je poskytovaná v **regionálnych nemocniciach**. Regionálne nemocnice sú schopné liečiť špecifickejšie zdravotné ťažkosti a zvyčajne majú moderné vybavenie, špecializované oddelenia a služby, ako je chirurgia, rádiológia, laboratórny výskum, vnútorné lekárstvo atď. [18]

1.1.3 Terciárna zdravotná starostlivosť

Terciárnu zdravotnú starostlivosť tvoria **fakultné nemocnice** Korle-Bu v Akkre, Komfo Anokye v regióne Ashanti, Tamale v Severnom regióne, Cape Coast v Centrálnom regióne a Ho v regióne Volta.[19]
Terciárnu zdravotnú starostlivosť poskytuje aj 37. vojenská nemocnica v Akkre. [20]
Fakultné nemocnice spadajú pod jurisdikciu ministerstva zdravotníctva, ale pôsobia tiež ako nezávislé agentúry, ktoré poskytujú špecializovanú starostlivosť, ktorá môže pozostávať z onkologickej starostlivosti s využitím rádioterapie, kardiochirurgie a neurochirurgie, mikroskopických operácií a transplantácií.[21]

[16] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021 v databáze MedCOI s autorizovaným prístupom, pracovný preklad z AJ
[17] Tamtiež.
[18] Tamtiež.
[19] Myhealthbasics.site, *Zoznam všetkých fakultných nemocníc v Ghane*, 19. október 2020, https://myhealthbasics.site/list-of-all-teaching-hospitals-in-ghana/, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[20] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021 v databáze MedCOI s autorizovaným prístupom, pracovný preklad z AJ
[21] Tamtiež.

1.2. Národný systém zdravotného poistenia (NHIS)

Ghanská vláda spustila Národný systém zdravotného poistenia (NHIS) v roku 2003.
Aby mohol človek využívať verejné zdravotné poistenie, musí sa zaregistrovať, aby získal preukaz. Preukaz je technicky povinný. Ročné poistné je najviac 30 GHS (6 USD), pričom je potrebné každoročné obnovovanie. [22]

´Všeobecne platí, že ľudia platia poplatky za spracovanie a registračné poplatky, hoci partner NHIS poukázal na to, že to bude závisieť od toho, či si môžu dovoliť platiť. Bez karty NHIS musí pacient za ošetrenie zaplatiť´.[23]

Preukaz NHIS môže získať každý legálny obyvateľ. Asi 1,4 milióna ľudí v Ghane patrí do špeciálnej skupiny, ktorá má nárok na bezplatnú členskú kartu NHIS. V súčasnosti je z 30 miliónov obyvateľov v NHIS 21 miliónov, pričom pokrytie je 30% v Akkre a 60% vo vidieckych oblastiach. [24]

Balík výhod NHIS sa zameriava na primárnu starostlivosť a NHIS údajne pokrýva 95% zdravotných stavov, ktoré sa vyskytujú v ghanských zdravotníckych zariadeniach. V NHIS je zahrnutých všetkých 166 verejných nemocníc. [25]

NHIS vo všeobecnosti pokrýva:
1. ambulantné služby (OPD) - všeobecné a špecializované;
2. nemocničné služby (IPD);
3. služby orálneho zdravotníctva;
4. služby starostlivosti o oči;
5. starostlivosť o materstvo a
6. pohotovostné stavy. [26]

Množstvo určených liečebných postupov a liekov nie je hradených z verejného zdravotného poistenia a musí ich platiť pacient: napr. niektoré diagnostické testy, ako sú vyšetrenia MR a CT a liečby ako rádioterapia, chronická dialýza, kardiochirurgia, laparoskopia, invazívne stenty, chirurgia mozgu a neurochirurgia. [27] V balíku NHIS tiež nie sú zahrnuté zriedkavé choroby. [28]

[22] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021 v databáze MedCOI s autorizovaným prístupom, pracovný preklad z AJ
[23] Tamtiež.
[24] Tamtiež.
[25] Tamtiež.
[26] Tamtiež.
[27] Tamtiež.
[28] Tamtiež.

1.3 Súkromné zdravotné zariadenia

Podľa GHS v Akkre, využívanie súkromnej zdravotnej starostlivosti v Ghane nie je rozšírené. Existuje veľa menších súkromných zdravotníckych zariadení, väčšinou však ide o kliniky s ambulantnou službou.[29]

Súkromné nemocnice v Ghane všeobecne poskytujú lepší štandard liečby s modernejším vybavením ako verejné nemocnice, zatiaľ čo úroveň zariadení v jednotlivých súkromných nemocniciach v Ghane sa stále líši. [30]

Súkromná zdravotná starostlivosť znamená prístup do zariadení, ako sú Euracare v Akkre a klinika Nyaho, ktoré sa špeciálne starajú o emigrantov a turistov. [31]

Väčšina súkromných zariadení sa nachádza v Akkre a Kumasi. Súkromné nemocnice akceptujú iba súkromné poistenie, pretože nedostávajú náhradu z NHIS. [32]

1.4 Súkromné zdravotné poistenie

Súkromné zdravotné poistenie môže pokrývať podmienky, ktoré nie sú zahrnuté vo verejnom poistení, pretože môže pokrývať iné liečby ako NHIS. [33]
´Poistenia majú rôzne kategórie poistného. Napríklad pre klientov prvej kategórie je v pokrytí zahrnutá aj liečba rakoviny. Agentúra pre potravinovú a zdravotnú bezpečnosť (AHEFS) uviedla, že poistné sa líši v závislosti od ochoty platiť, zatiaľ čo krytie závisí od výšky poistného´.[34]
Súkromné poistenie v Ghane je často spojené s určitou nemocnicou.[35]

1.5 Lekárne a lieky

V Ghane je viac ako 550 lekární, pričom väčšina z nich je vo veľkých mestách. Niektoré z nich sú otvorené nepretržite. [36]
Existujú vážne obavy z toho, že niektoré lekárne predávajú falošné alebo nekvalitné lieky, takže je lepšie nakupovať lieky v lekárni pripojenej k renomovanému zdravotníckemu zariadeniu. Iba niektoré lekárne majú licenciu na výdaj liekov na lekársky predpis.[37]

[29] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021 v databáze MedCOI s autorizovaným prístupom, pracovný preklad z AJ
[30] Aetna International, *Sprievodca zdravotnou starostlivosťou v Ghane pre emigrantov*, bez dátumu, https://www.aetnainternational.com/en/individuals/destination-guides/expat-guide-to-health-care-in-ghana.html, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[31] Tamtiež.
[32] MedCOI - BDA, *Zisťovacia misia (FFM) Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[33] Tamtiež.
[34] Tamtiež.
[35] Tamtiež.
[36] Aetna International, *Sprievodca zdravotnou starostlivosťou v Ghane pre emigrantov*, bez dátumu, https://www.aetnainternational.com/en/individuals/destination-guides/expat-guide-to-health-care-in-ghana.html, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[37] Tamtiež.

V roku 2020 Ghana aktualizovala Zoznam základných liekov (EML). Lieky na zozname EML sú s poistením NHIS bezplatné. NHIS pokrýva lieky aj zo súkromných lekární, ak sú tieto akreditované NHIS.[38]

1.5 Problémy zdravotnej starostlivosti v Ghane

Systém zdravotnej starostlivosti v Ghane čelí nasledovným problémom:

- **Chýbajúce vybavenie a zdravotnícky personál**

Podľa zástupcu WHO je hlavným problémom ghanskej zdravotnej starostlivosti chýbajúce vybavenie a špecializovaní lekári, najmä na terciárnej úrovni zdravotnej starostlivosti.[39]

Cornell Policy Review (CPR), oficiálny časopis pre verejnú politiku amerického Cornell Institute for Public Affairs (CIPA), v článku *Lepšia starostlivosť, lepšie zdravie: Optimalizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti v Ghane*, z 25. januára 2019, uviedol:

> ´Uprostred trendu vysťahovalectva zostáva nábor zdravotníckych pracovníkov, najmä lekárov, výzvou a vytvoril skľučujúci nedostatok v zdravotníctve. (...) Odborná príprava lekárov je tiež nízka v porovnaní s potrebami krajiny´. [40]

- **Rozdielny štandard verejných zdravotných zariadení**

´Štandard verejných zdravotných zariadení sa v jednotlivých častiach krajiny líši. Vo veľkých mestských centrách, ako je Akkra, je veľa kliník, nemocníc a lekární. Vidiecke oblasti sú naopak vzdialené a zvyčajne nemajú moderné zdravotnícke zariadenia´.[41]
´V Ghane je iba 14 očných kliník, 17 s ultrazvukovým skenovacím zariadením a iba osem diagnostických centier. Niektoré služby nie sú poskytované v každej nemocnici. Napríklad iba deväť nemocníc poskytuje chirurgické služby, z ktorých päť sa skutočne špecializuje na tento odbor.[42]

- **Pokrytie a platby v systéme NHIS**

CPR v článku *Lepšia starostlivosť, lepšie zdravie: Optimalizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti v Ghane,* tiež uviedol:

> ´Aj keď sa súkromné výdavky na zdravotníctvo, najmä hotovostné platby, znížili, stále sú vyššie ako finančný limit odporúčaný Svetovou zdravotníckou organizáciou. Od

[38] MedCOI - BDA, *Zisťovacia misia (FFM) Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[39] Tamtiež.
[40] CPR, *Lepšia starostlivosť, lepšie zdravie: Optimalizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti v Ghane*, 25. január 2019, http://www.cornellpolicyreview.com/healthcare-in-ghana/, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ
[41] MedCOI - BDA, *Zisťovacia misia (FFM) Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 5. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[42] Aetna International, *Sprievodca zdravotnou starostlivosťou v Ghane pre emigrantov*, bez dátumu, https://www.aetnainternational.com/en/individuals/destination-guides/expat-guide-to-health-care-in-ghana.html, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ

vzniku NIHS tvoria osoby oslobodené od platenia poistného viac ako polovicu celkových členov, pričom najväčšiu časť tejto skupiny tvorí mládež do 18 rokov. Napriek tomu je počet vyňatých chudobných alebo jednotlivcov žijúcich v chudobných podmienkach nedostatočný. Toto vylúčenie je umocnené skreslenou distribúciou zdravotníckych pracovníkov, ktorí uprednostňujú mestské prostredie namiesto vidieckych oblastí a nemocnice, nie kliniky, čo vedie k nerovnomernému prístupu k službám zdravotnej starostlivosti´. [43]

´Podľa Národnej služby zdravotného poistenia neexistujú žiadne doplatky a snažia sa sankcionovať zariadenia, ktoré požadujú poplatky. Niekoľko partnerov však uviedlo, že poplatky slúžia ako mechanizmus vyrovnania sa s pomalou rýchlosťou preplácania zo strany NHIS. IOM vysvetlil, že NHIS je v skutočnosti „veľmi základné“ a pacienti nakoniec platia poplatky, aj keď úvodné testy môžu byť bezplatné. Za každú službu navyše je potrebné zaplatiť´.[44]

Množstvo liečebných postupov a liekov nie je hradených z verejného zdravotného poistenia, pričom pre mnohých jednotlivcov zaradených do systému NHIS zostávajú hotovostné platby vysoké.[45] Aj keď flexibilné poistné umožňuje osobám s nízkym príjmom a samostatne zárobkovo činným osobám prístup k starostlivosti, čakacie zoznamy môžu byť pre tieto skupiny až šesť mesiacov.[46]

❖ Rozdielny štandard súkromných zdravotných zariadení

Súkromné nemocnice majú zvyčajne modernejšiu infraštruktúru a kratšie čakacie doby. [47]
´Partneri pracujúci pre medzinárodnú organizáciu v Akkre však tímu FFM povedali, že kvalita služieb v súkromnom sektore je, podľa ich vlastných skúseností, premenlivá. Jedným z problémov, ktorým tieto zariadenia zjavne čelia, je to, že investovali do drahých lekárskych prístrojov, ale chýbajú im odborné znalosti na ich prevádzku´. [48]

❖ Licencie na predaj liekov

Iba niektoré lekárne majú licenciu na predaj liekov na predpis. [49]

Na EML je zahrnutý iba veľmi obmedzený počet psychotropných liekov. Problém v krajine spočíva v tom, že asi 56% všetkých dodávok liekov sa predáva bez lekárskeho predpisu - a lieky sa predávajú v nelicencovaných obchodoch alebo lekárňach. [50]

[43] CPR, *Lepšia starostlivosť, lepšie zdravie: Optimalizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti v Ghane*, 25. január 2019, http://www.cornellpolicyreview.com/healthcare-in-ghana/, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ
[44] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[45] Tamtiež.
[46] Pacific Prime, *Zdravotné poistenie v Ghane*, https://www.pacificprime.com/country/africa/health-insurance-in-ghana/, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ
[47] Tamtiež.
[48] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ
[49] Pacific Prime, *Zdravotné poistenie v Ghane*, https://www.pacificprime.com/country/africa/health-insurance-in-ghana/, navštívené 1. decembra 2020, pracovný preklad z AJ
[50] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ

❖ Úloha liečiteľov vierou a postupy tradičnej medicíny

V Ghane stále zohrávajú dôležitú úlohu liečitelia vierou a tradičné lekárske postupy. Vo vidieckych oblastiach viac ako v mestských oblastiach. Asi 70% populácie by najskôr radšej išlo k tradičnému liečiteľovi alebo k liečiteľovi vierou ako do nemocnice. [51]

[51] MedCOI - BDA, *FFM Ghana 10/06/2019-19/06/2019*, február 2020, navštívené 15. februára 2021, pracovný preklad z AJ